

Instytut Pamięci Narodowej - Archiwum

<https://archiwum.ipn.gov.pl/pl/dla-mediow/komunikaty/191164,Poszukiwania-szczatkow-kpr-Jana-Dyrki-ps-Szczupak-Olszak-na-cmentarzu-parafii-sw.html>
06.03.2026, 22:13

Poszukiwania szczątków kpr. Jana Dyrki ps. „Szczupak”, „Olszak” na cmentarzu parafii św. Józefa Robotnika w Tarnowskich Górach

W dniach 18-19 września br. zespół Biura Poszukiwań i Identyfikacji IPN przeprowadził prace poszukiwawcze na cmentarzu parafii św. Józefa Robotnika w Tarnowskich Górach. Ich celem było odnalezienie nieznanego miejsca spoczynku śp. Jana Dyrki. W wyniku prac odkryto szczątki jednej osoby, które zostaną poddane dalszym oględzinom antropologicznym i identyfikacji genetycznej.

Kpr. Jan Dyrka, ps. „Szczupak”, „Olszak”, syn Jana i Marii (Marianny) Zimnej, urodzony 1 lipca 1922 r. w Winownie, razem ze starszym bratem Józefem służył w Armii Krajowej w oddziale sierż./ppor. Władysława Musialika ps. „Bolesław”. Po wojnie „Bolesław” odtworzył ze struktur podziemia liczne i dobrze zorganizowane Zgrupowanie Ruchu Oporu Armii Krajowej, operujące na rozległym obszarze powiatów częstochowskiego (woj. kieleckie), lublinieckiego, zawierciańskiego, tarnogórskiego i będzińskiego (woj. śląskie). Jan Dyrka został w kwietniu 1945 r. powołany do wojska, z którego zdezerterował w trakcie urlopu żniwnego. 8 grudnia 1945 r. brał udział razem z braćmi Józefem i Stanisławem w zwycięskiej potyczce „Bolesława” z obławą Korpusu Bezpieczeństwa Wewnętrznego pod Cynkowem. Służył w plutonie specjalnym Bronisława Musialika „Giętkiego”. Niezwykle mobilny pluton specjalny „Giętkiego” prowadził akcje zaopatrzeniowe – zatrzymywał ciężarówki Organizacji Narodów Zjednoczonych do spraw Pomocy i Odbudowy (UNRRA) na szosie Częstochowa-Katowice i przejmował żywność na rzecz oddziału „Bolesława”.

W sierpniu 1946 r. „Giętki” z pięcioma żołnierzami kwaterował u szwagra na tzw. Pustkowiu Brynickim k. Ożarowic. Na skutek donosu, 14 sierpnia 1946 r. pod odosobnionym gospodarstwem pojawiła się grupa operacyjna 35 Pułku Piechoty z Tarnowskich Gór, prowadzona przez szefa Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Zawierciu. Po otoczeniu zabudowań i odkryciu, że grupa partyzantów ukrywa się w stodole, wywiązała się gwałtowna walka. Żołnierze ROAK próbowali przebić się do lasu przez pierścień okrążenia, co udało się tylko rannemu dowódcy. Jeden z partyzantów został aresztowany, czterech odniosło śmiertelne obrażenia. Gospodarz i jego brat zostali zmuszeni do załadowania jednego poległego i jednego śmiertelnie rannego partyzanta na ciężarówkę, którą zawieziono ich do Tarnowskich Gór.

75 lat po tych wydarzeniach odnaleziono zapis w księgach parafii św. Józefa Robotnika o pochówku śp. Jana Dyrki na tym cmentarzu. Późniejsza o kilka dni data pochówku może oznaczać, że to on był tym ciężko rannym partyzantem, który wkrótce po obławie zmarł. Analiza zdjęć lotniczych i kilku zachowanych grobów z 1946 r. pozwoliła na wytypowanie

nieoznaczonej mogiły.

W wyniku badania archeologicznego odnaleziono szczątki ludzkie, na których widoczne są obrażenia i metalowy odłamek, co może odpowiadać zapisowi ostatnich chwil życia śp. Jana Dyrki, wynikających z akt IPN. Odnaleziono również dobrze zachowany obrazek Matki Bożej Częstochowskiej i resztki różańca.

Adam Kondracki, BPiI IPN

21.09.2023 r.